

Lora Nadelsberger
Nikolina Brkić
Irena Stramljič Breznik

Prefiksoidne zloženke ali besedne zveze med slovarjem, normo in korpusno rabo¹

Izvirni znanstveni članek
UDK: 811.163.6'373

POVZETEK

Prispevek ugotavlja razkorak med zapisanimi pravili in aktualno rabo v jeziku pri dveh vrstah zloženek: 1. medponskih zloženkah oz. zloženkah, ki nastanejo z medponskim zlaganjem dveh samostalnikov (*avtošola*), in 2. prefiksoidnih zloženkah oz. zloženkah, pri katerih v prvem delu nastopajo krni (*ekoživilo*). Prispevek nato na primerih *bio*, *mobi*, *tehno* in *turbo* kot prvin besednih zvez oz. zloženek preverja priporočila o zapisovanju v pravopisu kot normativnem priročniku in jih sooča z zapisovalno prakso v novejših splošnih slovarjih ter dejansko rabo iz besedilnih korpusov Gigafida in Kres. Podatke o korpusnih zapisovalnih značilnostih primerja s priporočili iz aktualne razprave, ki pri odločitvi o zapisu skupaj oz. narazen daje prednost pomenskemu merilu pred formalnim.

Ključne besede: besedna zveza, prefiksoidna zloženka, pisanje skupaj ali narazen, norma, raba

Prefixoid Compounds or Phrases between the Dictionary, Standard Rules and Corpus Use

Original scientific article
UDK: 811.163.6'373

ABSTRACT

The article looks into the recommendations for writing *bio*, *mobi*, *tehno* and *turbo* as elements of words or phrases in the normative orthography manual. It parallels these with the writing practice in the more recent general dictionaries, as well as with the actual use in the Gigafida and Kres text corpora. The data regarding their writing in the corpora is compared to the recommendations from the current polemics, which prefers the semantic scale to the formal one.

Key words: phrase, prefix compounds, writing together or apart, norm, use

Pravopis in raba

Današnja jezikovna heterogenost je posledica ne samo socialne diferenciacije in demokratizacije (Dobrovoljc in Lengar Verovnik, 2015), ampak tudi globalizacije. Prva določa ljudi glede na različno stopnjo in vrsto jezikovnega znanja, druga odpira prosto pot javnemu izražanju vseh in vsakogar, tretja pa z velikim pretokom informacij povzroča dotok nove leksike.

Zlasti slednje pa vpliva na to, da jezikovni priročniki glede na dinamiko izhajanja ne morejo slediti vsem novostim in zato uporabnika pogosto puščajo praznih rok ali ga še bolj zbegajo, ker je med zapisanimi pravili in aktualno jezikovno rabo velik razkorak. Le-ta pa postaja še večji na mestih, kjer so pravila preohlapna ali pa posplošena iz premajhnega vzorca primerov, ki ne more zajeti vse tipološke raznolikosti.

Prefiksoidne zloženke

Precejšnjo zapisovalno zagatnost je danes mogoče opaziti pri leksemih, ki so jezikovnosistemsko rezultat medpanskega zlaganja iz dveh samostalnikov (*avtošola*, *klimanaprava*), toda v zapisovalni rabi se pogosto gibljejo med dvo- in enobesednostjo (Logar, 2005).

Znotraj tega strukturno zelo raznolikega tipa (Gložančev, 2012) se lahko pojavljajo tudi primeri, pri katerih v prvem delu nastopajo t. i. krni. Krni (Stramljič Breznik, 2015) pogosto nastajajo iz zloženek, prevzetih iz sodobnih evropskih jezikov in/ali navadno z grško-latinskimi izvornimi korenskimi sestavinami, npr. *ekologija* 'veda o gospodarjenju (v naravi)' ← nem. Ökologie, fr. écologie, angl. ecology ← iz gr. *oĩkos* 'hiša' in izpeljanke iz *lógos* 'beseda, govor, pripoved' (Snoj, 2003). Iz nje tvorjen slovenski pridevnik *ekološki* se je okrajšal v krn *eko(loški)* in s tem pomenom postal produktiven tudi za nove zloženke, npr. *ekoživilo*, *ekootok*, *ekokmetija*, *ekoproizvod* ipd. Taki morfemi se pogosto osamosvojijo v samostojne besede kot izzloženske osamosvojenke tako v lastnih, npr. *Elektro*, *Aero* (Gložančev, 2000), kot v občnih imenih, npr. Živilo je *eko*, in so odprti za nove možnosti tvorjenk.

Tovrstni tvorbeni pojavi so opaženi tudi v večini besedotvornih raziskav slovanskih jezikov in obravnavani v okviru afiksoidnih zloženek (Waszakowa, 2005, 2009). Zloženke so prepoznane po tem, da se tipični krajšani deli pojavljajo v prvem delu (kot npr. *afro-*, *bio-*, *kiber-*, *narko-*, *eko-* ...), zato se imenujejo prefiksoidne zloženke. Opravljena raziskava (Stramljič Breznik, 2005) je opozorila na porast takih prvih delov, nastalih s krnjenjem prevzete korenske besede, in na njihovo opazno produktivnost za nove zloženke tudi v slovenščini.

Slovarski prikaz na primeru prefiksoidne zloženke eko-

Slovarski prikaz bomo primerjalno prikazali v Slovarju novejšega besedja (dalje SNB 2012) in drugi izdaji Slovarja slovenskega knjiženega jezika (dalje SSKJ 2014).

Pri tvorjenkah s prvim delom *eko-* v SNB 2012 kot iztočnica nastopa:

- a) pridevnik, nastal kot krn iz besede *ekološki*, primeri so zapisani narazen: *eko šola*, *eko kmetovanje*, *eko turizem*, *eko izdelek*, *eko živilo*;
- b) prvi del zloženek, v tem primeru so vsi zapisi primerov skupaj: *ekocid*, *ekobojevnik*, *ekokatastrofa*, *ekoporočilo*, *ekoturizem*, *ekobus*, *ekoproizvod*, *ekokmetija*, *ekotržnica*, *ekoživilo*;
- c) kadar primeri iz geselskega članka (a) ali (b) nastopajo kot samostojne slovarske iztočnice, so najprej zapisane skupaj, s kvalifikatorjem *in* pa je dovoljena enakovredna možnost zapisa narazen (npr. *ekokmetija* in *eko kmetija*, *ekokmetijstvo* in *eko kmetijstvo*).
- d) Za razumevanje predlaganega prikaza je umestno upoštevati razpravo (Kern, 2012), v kateri je avtor natančno predstavil obravnavo in slovarski prikaz v zapisu narazen alternirajočih besednih zvez iz nepridevnik + samostalnik oz. v zapisu skupaj kot medponskih zloženek. Avtor navaja tri skupine primerov, katerih slovarske rešitve zapisa skupaj ali narazen izhajajo iz potrditve v rabi. Za nas zanimiva je zlasti tretja skupina, v kateri prevladuje zapis skupaj. Avtorjeva ponazoritvena iztočnica nastopa kot samostalnik (npr. *pop¹ -a m*), sledi podiztočnica v pridevniški rabi (*pop² — v prid. rabi*), primeri so zapisani narazen (*pop kultura*, *pop zvezda*). Kot samostojna iztočnica nastopa *pop...* prvi del zloženek s primeri zapisa skupaj (*popglasbenik*, *popzvezdnik*, *popkultura*). Primeri, ki zahtevajo in so samostojne slovarske iztočnice, pa se pišejo najprej skupaj in z enakovredno možnostjo narazen, npr. samostojna iztočnica *popkultura -e m* in *pop kultura*).

Tak zapis skupaj prevladuje tudi v primerih, kadar je prva sestavina nastala s knitvijo pridevnikov (*eko < ekološki*). Ti primeri so prikazani v okviru iztočnice za prvi del zloženek (*eko...* prvi del zloženek) in še kot samostojna iztočnica, ki je besednovrstno označena kot pridevnik (*eko — prid.*), ker se rabi predikativno.²

Nekoliko drugače pa slovarsko iztočnico s krnom *eko-* predstavi druga, dopolnjena izdaja SSKJ 2014. Tovrstne tvorjenke so s krnom kot pridevnikom (*eko — prid.*) zapisane najprej narazen, s kvalifikatorjem *in* pa znotraj iste iztočnice slovar uvaja enakovredno dvojnico z zapisom skupaj (*eko turizem* in *ekoturizem*, *eko šola* in *ekošola*, *eko kmetovanje* in *ekokmetovanje*, *eko izdelek* in *ekoizdelek*, *eko živilo* in *ekoživilo*, *eko certifikat* in *ekocertifikat*). Kadar krn *eko-* nastopa kot prvi del zloženek, so primeri najprej zapisani skupaj in s kvalifikatorjem *in* dovoljena enakovredna možnost narazen, čeprav se zloženke nikoli ne morejo pisati narazen (*ekoturizem* in *eko turizem*, *ekošola* in *eko šola*, *ekokmetovanje* in *eko kmetovanje*, *ekoproizvod* in *eko proizvod*, *ekoživilo* in *eko živilo*).

V Uvodu SSKJ 2014 je v paragrafu 170 posebej izpostavljeno, da zloženek slovar ni izpeljal dosledno, saj bi bilo zaradi neenotne rabe nemogoče brez večjega

nasilja prikazati vse primere v sistemu. Kljub sistemskemu prikazu je sprejetih precej izjem. Nadalje je pojasnjeno, da so skupaj pisane besede na prvem mestu zaradi lažjega prikaza iztočnic in torej tak zapis nima normativne vrednosti.

Kot kaže primer iztočnice *radio*¹... prvi del zloženek, SSKJ 2014 problematiko skuša rešiti v okviru zaznane slovarske usmeritve v Slovenskem pravopisu 1950 oz. z nato eksplicitno zapisanim pravilom v Slovenskem pravopisu 1962 z delitvijo zloženek v dve skupini in s tem pripadajočega zapisa, da se besede z obema tujima deloma pišejo skupaj (npr. *avtogaraža*, *elektrotehnika* idr.), če pa je sestavina domača in tuja (npr. *alfa žarki*, *avto promet* ipd.) pa narazen. Tudi SSKJ 2014 namreč pri zloženkah tega tipa z domačo besedo v drugem delu dopušča enakovredno dvojničnost³ (*radiooddajnik* in *radio oddajnik*; *radiozveza* in *radio zveza*), pri zloženkah s tujo besedo v drugem delu pa le zapis skupaj (*radioamater*, *radioapar*, *radiomehanik*, *radiotaksi*, *radioteleskop*).

Prefiksoidne zloženke med slovarjema in korpusoma

Z analizo 136 takih prefiksoidnih zloženek iz SNB v korpusu Gigafida (Nadelsberger, 2014; Brkić, 2015) je bilo ugotovljeno, da je zapis neenoten v rabi, in to skoraj v razmerju polovica primerov skupaj in polovica narazen. Analizo smo ponovili tako, da smo:

- zmanjšali število prvih delov zloženek na 4 enote: *bio-*, *mobi-*, *tehno-*, *turbo-*, hkrati pa upoštevali vse z njimi zajete zloženke iz SNB 2012 in SSKJ 2014 ter SP 2001;
- določili presečno množico zloženek obeh slovarjev in množico zloženek, zastopane le v enem od slovarjev;
- upoštevali pojavnost v neuravnoveženem (Gigafida) oz. uravnoveženem korpusu (Kres).

Korpusne pojavitve za primere, ki so presečna množica vseh treh slovarjev (SP 2001, SNB 2012 in SSKJ 2 2014):

Primeri	Gigafida		Kres	
	SKUPAJ	NARAZEN	SKUPAJ	NARAZEN
bio ()hrana ⁴	224	180	25	12
bio ()vrtnar	11	1	2	0
tehno ()glasba	40	275	2	14
Skupaj	275	456	29	26

Korpusne pojavitve za primere, ki so presečna množica SP 2001 in SNB 2012:

Primeri	Gigafida		Kres	
	SKUPAJ	NARAZEN	SKUPAJ	NARAZEN
bio ()energetik	1284	0	125	0
bio ()genetika	82	0	3	0
bio ()inženiring	76	0	3	0
bio ()katalizator	36	1	8	0
bio ()kibernetika	127	0	19	0

Primeri	Gigafida		Kres	
	SKUPAJ	NARAZEN	SKUPAJ	NARAZEN
bio()medicina	764	2	160	0
bio()meteorolog	18	0	0	0
bio()metrija	512	0	23	0
bio()plin	1033	19	94	2
bio()reaktor	128	0	14	0
bio()tehnologija	2961	4	543	0
bio()terapevt	175	1	25	0
bio()terapija	207	0	90	0
bio()tin	404	0	70	0
bio()vreme	2946	118	42	10
bio()mehanika	355	0	41	0
Skupaj	11108	145	1260	12

Korpusne pojavitve za primere, ki so presečna množica SP 2001 in SSKJ 2014:

Primeri	Gigafida		Kres	
	SKUPAJ	NARAZEN	SKUPAJ	NARAZEN
tehno()birokrat	1	0	0	0
tehno()krat	474	0	25	0
tehno()kratizem	23	0	1	0
tehno()kracija	111	0	7	0
tehno()kratstvo	2	0	0	0
tehno()log	2.205	0	137	0
tehno()logija	161.467	2	11.564	0
turbo()agregat	15	18	0	0
turbo()generator	25	1	2	0
turbo()kompresor	65	9	0	1
turbo()reaktor	5	0	1	0
turbo()črpalka	2	3	0	0
Skupaj	164395	33	11737	1

Korpusne pojavitve za primere, ki so presečna množica SNB 2012 in SSKJ 2014:

Primeri	Gigafida		Kres	
	SKUPAJ	NARAZEN	SKUPAJ	NARAZEN
bio()gorivo	605	77	30	5
bio()kmet	42	27	4	2
bio()kmetija	127	93	8	4
bio()kmetijstvo	60	22	1	1
bio()kmetovalec	23	3	0	0
bio()kmetovanje	74	53	1	2
bio()kruh	14	4	1	1
bio()meso	24	11	2	0
bio()pridelava	59	81	1	7
bio()pridelek	90	34	5	2
bio()vrt	104	129	20	25
bio()vrtnarjenje	32	2	4	0

Primeri	Gigafida		Kres	
	SKUPAJ	NARAZEN	SKUPAJ	NARAZEN
bio()živilo	51	23	5	2
mobi()kartica	168	270	20	6
mobi()račun	183	24	21	3
mobi()uporabnik	401	41	31	5
tehno()zabava	11	56	0	1
tehno()fil	26	0	0	0
tehno()frik	33	36	1	0
turbo()folk	1.258	625	78	28
turbo()glasba	6	35	2	0
turbo()pevka	4	21	1	2
turbo()ekonomija	5	0	1	0
turbo()kapitalizem	361	127	24	8
turbo()pospešek	8	13	0	2
Skupaj	3769	1807	261	106

Korpusne pojavitve za primere, ki se pojavijo samo v SP 2001:

Primeri	Gigafida		Kres	
	SKUPAJ	NARAZEN	SKUPAJ	NARAZEN
bio()bibliografija	17	1	1	0
bio()cenoza	81	0	20	0
bio()dinamika	259	1	73	0
bio()energija	1183	12	324	2
bio()fizika	338	0	78	0
bio()gen	163	0	31	0
bio()geneza	11	0	1	0
bio()graf	1023	0	81	0
bio()grafija	8271	3	710	0
bio()kemija	1422	0	234	0
bio()kibernetik	10	0	0	0
bio()klimatologija	0	0	0	0
bio()koledar	27	1	2	1
bio()luminiscenca	18	0	2	0
bio()masa	7607	127	457	2
bio()meteorologija	59	0	7	0
bio()raznolikost	26	2	0	0
bio()ritem	1134	2	188	0
bio()sfera	502	0	72	0
bio()sinteza	152	1	37	0
bio()skop	15	0	0	0
bio()tehnika	284	1	43	0
bio()top	1084	1	142	0
tehno()birokratka	48	0	3	0
Skupaj	23734	152	2506	5

Korpusne pojavitve za primere, ki se pojavijo samo v SNB 2012:

Primeri	Gigafida		Kres	
	SKUPAJ	NARAZEN	SKUPAJ	NARAZEN
bio()cid	268	0	46	0
bio()čip	70	3	0	1
bio()diverziteta	832	0	164	0
bio()dizel	1732	15	107	0
bio()energetičarka	94	0	14	0
bio()etanol	532	2	16	0
bio()etik	21	1	1	0
bio()farmacevtika	207	0	32	0
bio()film	156	0	25	0
bio()filter	117	5	0	1
bio()indikator	63	0	13	0
bio()informatika	158	1	56	1
bio()metrika	28	0	0	0
bio()monitoring	47	0	7	0
bio()orožje	9	7	0	1
bio()piratstvo	16	0	0	0
bio()politika	97	0	4	0
bio()pridelovalec	10	9	0	1
bio()psiholog	6	0	2	0
bio()psihologija	26	0	20	0
bio()razgradnja	16	0	0	0
bio()rezonanca	273	1	120	0
bio()sod	0	0	0	0
bio()statistika	24	0	3	0
bio()tehnolog	82	0	10	0
bio()terorist	35	0	0	0
bio()terorizem	232	0	13	0
bio()trgovina	40	18	5	2
bio()znanost	87	5	17	0
mobi()paket	106	36	19	4
tehno()kultura	72	50	1	1
tehno()producent	1	17	0	0
tehno()ritem	5	42	0	0
turbo()scena	3	10	0	0
turbo()ekonomist	0	3	0	0
turbo()fleksibilnost	0	1	0	0
turbo()vode	0	6	0	1
Skupaj	5465	232	695	13

Korpusne pojavitve za primere, ki se pojavijo samo v SSKJ 2014:

Primeri	Gigafida		Kres	
	SKUPAJ	NARAZEN	SKUPAJ	NARAZEN
tehno()loginja	155	0	7	0
turbo()rotor	0	0	0	0
Skupaj	155	0	7	0

Interpretacija

Preverili smo, kako je z zapisom skupaj oz. narazen, če je druga sestavina prevzeta. Takih primerov je skupaj 76. Ugotovimo lahko, da se glede na korpusne podatke Gigafida in Kres v 91 % (69 primerov)⁵ pišejo skupaj, torej kot zloženske. Le v 5 % oz. 4 primerih prevladuje zapis narazen (*turbo agregat, tehno frik, turbo ekonomist, turbo fleksibilnost*), tri zloženske oziroma 4 % (*turbo()rotor, bio()klimatologija, bio()sod*) pa v nobenem od korpusov nimajo pojavitve, zato ne moremo določiti prevladujočega zapisa. Pri vseh zloženkah iz te skupine prevladuje korpusni zapis skupaj, določene pa pojavitve zapisa narazen sploh nimajo.⁶

Nato smo preverili, kako je z zapisom skupaj oz. narazen, če je druga sestavina zloženske domača. Takih zloženk je skupaj 43. V korpusih se te v več kot polovici primerov (70 %)⁷ prevladujoče pišejo skupaj, v 30 %⁸ pa prevladuje zapis narazen.

Pri interpretaciji podatkov smo upoštevali še aktualen prispevek Andreje Žele (2015), v katerem avtorica skuša utemeljiti, zakaj se iste sestavine v novejših leksemih enkrat izrazijo kot besedne zveze in drugič kot zloženske, in sicer na vzorčnih primerih leksemov s sestavinami (besednimi ali morfemskimi) *bio, eko, etno, alter* in *orto*. Z našo raziskavo so presečni avtoričini primeri z *bio*, zato njene ugotovitve pojasnimo na tem primeru. Pri opredelitvi za besednozveznost oz. zloženskost je po njeni presoji zelo pomembna prvotna besednovrstnost: *bio* izhaja iz gr. *bios* 'življenje', aktualna jezikovna raba pa jo razume kot okrajšanko, torej *bio* ← *bio(loško)*.

Po njenem prepričanju je pri razlikovalnosti zapisa skupaj ali narazen treba izhajati iz pomenskih razlik, pogojevanih na skladenjski ali pretvorbena-tvorbni ravni, saj se pomen oži v smeri povedkovo določilo → nesklonljiv prilastek → zloženska oz. na besednovrstni ravni gre za proces prehajanja: prislov → pridevnik (nesklonljiv) → sestavina zloženske (kot samostalniška sestavina v skladenjski podstavi zloženske).

Zato prikaže naslednje tri pomensko pogojene zapisovalne možnosti:

- d) kadar se *bio* rabi kot povedkovo določilo (*nekaj/nekdo je bio*), ima splošnejši pomen – 'ki se pri pridelavi nanaša na uporabo samo naravnih, organskih snovi', in se rabi kot del besedne zveze, zato se piše narazen (npr. *bio vrt* 'naravni vrt', enako še *bio hrana, bio predelava, bio kmetija*);⁹
- e) *bio-* kot del zloženske ima bolj specifičen pomen, in sicer 'povezano z življenjem, živim sploh'¹⁰ (*biograf* 'pisec o življenju', *biofizika* 'fizika o procesih v organizmih', *bioklima* 'klima zaradi organizmov' ipd.).
- f) pridevnik *biološki* pa ima pomen 'ki izhaja iz proučevanja življenja organizmov'¹¹ in je del besedne zveze (*biološka predelava*); kadar se tvorijo zelo specifične besedne zveze, je *biološki* prekriven oz. sopomenski z *bio-*, zato se taki primeri lahko pišejo tudi skupaj, torej kot zloženska (*biopredelava*), podobno še *biološki senzor, biološko orožje* ipd.

Sklep

Dosedanji normativni priročniki so za v članku predstavljene primere kot glavno merilo pisanja skupaj in narazen bolj ali manj eksplicitno uporabljali domači ali tuji izvor druge sestavine. Če je druga sestavina tuja, je dosleden zapis skupaj, če je domača, je prihajalo sicer do večjega omahovanja, toda v korist zapisa skupaj.

Pomenski pristop utemeljuje *bio* dosledno pisati narazen kot besedno zvezo, če ima širok pomen in če obstaja možnost njene rabe v povedkovodoločilni rabi.¹² V korpusih Gigafida in Kres je zapis tovrstnih zloženek v vseh primerih potrjen skupaj, le za *bio vrt* izkažeta dosledno pisanje narazen. Zapis narazen izkaže še korpus Kres pri *bio kmetovanju* (2 pojavitvi zapisa narazen in 1 pojavitev zapisa skupaj). Za *bio()kmetijstvo*, *bio()kruh* in *bio()kmetovalec* po Kresu ne moremo določiti prevladujoče pojavitve, saj je število zapisa narazen in skupaj enako.

Če ima *bio-* kot del zloženek bolj specifičen pomen, je takšno zloženko dosledneje pisati skupaj. Korpusne potrditve v tem primeru sledijo interpretaciji Andreje Žele, kajti za vse tovrstne zloženke korpusa izkažeta zapis skupaj. Izjema sta le zloženki *bio()sod* in *bio()klimatologija*, za kateri v korpusu Gigafida in Kres ni zadetkov.

Pridevnik *biološki* nastopa kot del besedne zveze (*biološka pridelava*). Kadar je *biološki* sopomenski z *bio-*, se taki primeri lahko pišejo tudi skupaj (*biopredelava*). Preverili smo zapis tovrstnih zloženek v korpusih in ugotovili potrjen zapis skupaj pri vseh zloženkah, razen pri *bio pridelavi*, kjer oba korpusa izkažeta zapis narazen, in tistih, kjer v korpusu Kres ni zadetkov (*bio()meteorolog*, *bio()piratstvo*, *bio()razgradnja*, *bio()terorist*). Korpus Kres pri naslednjih primerih izkaže eno pojavitev zapisa narazen in nič pojavitve zapisa skupaj: *bio čip*, *bio filter*, *bio orožje*, *bio pridelovalec*.

Pomenski pristop Andreje Žele logično utemeljuje merila pisanja takih sestavin v besedni zvezi oz. zloženki, vendar je vsaj na primeru prvega tipa (splošnejši pomen sestavine, utemeljen s povedkovodoločilno rabo, ki narekuje besednozvezni zapis) mogoče opaziti, da je zapisovalna praksa drugačna, saj se po korpusnih podatkih nagiblje v korist nasprotni možnosti, to je k zapisu skupaj. Vzroka za razkorak sta lahko dva. Prvič, korpusa Gigafida in Kres sta statična (glavnina besedil je zbranih do leta 2010) in ne odražata morebitne novejši oz. drugačne zapisovalne prakse iz zadnjih šestih let. Drugič, pišoči se pri zapisovalni odločitvi najverjetneje ne poglobljajo v strukturno-pomensko analizo (upoštevati je treba, da večina pišočih nima jezikoslovne izobrazbe), ampak bodisi sledijo Slovenskemu pravopisu 2001, ki na prvo mesto postavlja zapis skupaj, bodisi se odločajo analogno v smislu opažene pisne prakse drugje, npr. v medijih (časopisi, oglasi ipd.), bodisi jim je merilo celo dolžina besede. Vsekakor pa je v tem trenutku iluzorno pričakovati, da bi pišoči ob predloženih sicer utemeljenih jezikoslovčevih predlogih bili sposobni se sami suvereno odločati med ponujenimi možnostmi.

Lora Nadelsberger

Nikolina Brkič

Irena Stramljič Breznik

Prefixoid Compounds or Phrases between the Dictionary, Standard Rules and Corpus Use

The article examines the discrepancy between the standard rules and the current practice in the spelling of two types of compounds: 1) interfixed compounds, i.e. words formed through the composition of two nouns with the help of an interfix (*avtošola*) and 2) prefixoid compounds, i.e. compounds in which the first constituent is a clipped form (*ekoživilo*). The article focuses on the discrepancy in the case of compounds with the constituent elements *bio*, *mobi*, *tehno* and *turbo*, comparing the established guidelines for their spelling in the standard contemporary orthography with the spelling practice in more recent general dictionaries and the corpora Gigafida and Kres. The corpus data are contrasted with the guidelines proposed in the current debate according to which the spelling as one word or two words is dependent on the semantic content rather than form.

In standard reference books, the main criterion for the spelling of the presented examples as one word or two words is mainly the domestic or foreign origin of the second constituent. If the second constituent is foreign, the compound should be spelled as one word. There is more variation if the second constituent is domestic, but the tendency remains toward the spelling as one word.

The semantic approach, on the other hand, proposes the spelling of compounds with a clipped constituent (e.g. *bio*) as two words if the compound has a more general meaning and the constituent can be used as subject complement. The usage in the corpora Gigafida and Kres shows, however, that this type of compound is consistently spelled as one word, with the exception of *bio vrt*, which is consistently spelled as two words. Kres also shows two-word spellings for *bio kmetovanje* (two occurrences of spelling as two words and one occurrence of spelling as one word), and an equal number of spellings as one word and as two words for *bio()kmetijstvo*, *bio(kruh)* and *bio()kmetovalec*.

If *bio-* has a more specific meaning, the spelling should be as one word. The corpus data confirm this spelling, with the exception of *bio()sod* and *bio()klimatologija*, which did not occur in the corpus.

The adjective *biološki* is part of a word phrase (*biološka pridelava*). When *biological* is synonymous with *bio-*, its compounds can be spelled as one word (*biopredelava*). The corpus data confirm that spelling for all such compounds, with the exception of *bio pridelava*, which is spelled as two words in both corpora, and the compounds which had no occurrences in Kres (*bio()meteorolog*, *bio()piratstvo*, *bio()razgradnja*, *bio()terorist*). The corpus Kres shows one occurrence of spelling as two words and no occurrences of spelling as one word for *bio čip*, *bio filter*, *bio orožje* and *bio pridelovalec*.

The semantic-syntactic approach offers a reliable criterion for the spelling of such compounds as one word or two words. Corpus data, however, show that compounds which are supposed to be spelled as two words (based on their broader meaning and potential use of the constituent as a subject complement) tend to be spelled as one word. There are too possible reasons for this discrepancy. First, the corpora Gigafida and Kreas are static (the majority of texts had been collected by 2010) and do not reflect the potential different spelling practice from the last six years. Second, the majority of writers are not linguists and therefore do not base their spelling decisions on the structural-semantic analysis. They simply follow *The Slovene Orthography* from 2001 or base their decisions on the existing spellings in the media or even on the length of the word. Consequently, writers cannot be expected to choose the spellings proposed by linguists, regardless of how well justified they are, without any special guidance.

VIRI IN LITERATURA

Avtorji sodelavci Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. (2014). *Slovenski pravopis*. Pridobljeno s <http://bos.zrc-sazu.si/sp2001.html>

Bizjak Končar, A., Snoj, M., Gložančev, A., Kern, B., Kostanjevec, P., Krvina, D., ... Klemenčič, S. (2014). *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*. Pridobljeno s <http://www.fran.si/131/snb-slovar-novejsega-besedja>

Brkić, N. (2015). *Pisanje skupaj oz. narazen pri prefiksoidnih zloženkah v slovarju novejšega besedja od A–N* (Diplomski seminar). Filozofska fakulteta, Maribor.

Dobrovoljc, H. in Jakop, N. (2012). *Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom*. Ljubljana: Založba ZRC.

Gložančev, A. (2012). Novejša slovenska leksika v luči obravnave samostalniških zložen v Slovenskem pravopisu 2001. V H. Dobrovoljc in N. Jakop (ur.), *Pravopisna stikanja: razprave o pravopisnih vprašanjih* (str. 125–140). Ljubljana: Založba ZRC.

Gložančev, A. (2000). *Imena podjetij kot jezikovnokulturno vprašanje*. Ljubljana: Rokus.

Kern, B. (2012). *Pisanje skupaj in narazen v Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika*. V H. Dobrovoljc in N. Jakop (ur.), *Pravopisna stikanja: razprave o pravopisnih vprašanjih* (str. 141–150). Ljubljana: Založba ZRC.

Logar, N. (2005). Filter vrečka ali filtervrečka, foto posnetek ali fotoposnetek, ISDN paket ali ISDN-paket? V M. Jesenšek (ur.), *Knjižno in narečno besedoslovje slovenskega jezika* (str. 222–249). Maribor: Slavistično društvo.

Nadelsberger, L. (2014). *Pisanje skupaj oz. narazen pri prefiksoidnih zloženkah v slovarju novejšega besedja od O–Ž* (Diplomski seminar). Filozofska fakulteta, Maribor.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2014). Pridobljeno s <http://www.sskj2.si/>

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2000). Spletna izdaja. Pridobljeno s <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>

Snoj, M. (2003). *Slovenski etimološki slovar. Druga, pregledana in dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Modrijan.

Stramljič Breznik, I. (2005). Prevzete in domače prvine v slovenskih zloženkah. V *Jezikoslovni zapiski*, 11 (2) (str. 7–30). Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Waszakowa, K. (2005). *Przejawy internacjonalizacji w słowotwórstwie współczesnej polszczyzny*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.

Waszakowa, K. (2009). Internacjonalizacja polskiej leksyki – stan obecny, prognozy na najbliższą przyszłość. V E. Koriakowcewa (ur.), *Przejawy internacjonalizacji w językach słowiańskich* (str. 11–28). Siedlce: Wydawnictwo Akademii Podlaskiej.

Žele, A. (2015). Strukturalnopomenska vprašanja novejšje slovenske leksike: med zloženko in besedno zvezo. V *Philological studies*, zv. 2 (str. 257–264). Pridobljeno s http://philologicalstudies.org/dokumenti/2015-2/18_zele_a.pdf

<http://www.gigafida.net/>

<http://www.korpus-kres.net/>

(Končne opombe)

¹ Prispevek je za objavo prilagojen rezultat diplomskega dela demonstratorke Lore Nadelsberger in razširjen s podatki diplomskega dela Nikoline Brkić.

² Pri drugi in tretji skupini avtor (Kern, 2012) pojasni, da je prišlo do sistemskih poenotenj ne glede na korpusno rabo, potrjeno v Novi besedi, ker bi sledenje rabi zahtevalo znotraj iztočnic enakega tipa različne rešitve. Zato sta znotraj posamezne skupine z enakim prvim delom navedena tako zapis skupaj kot narazen v poenotenem vrstnem redu, ne glede na rabo. Kot argument za tako rešitev avtor navaja nenormativnost SNB, zato tudi uporabnika eksplicitno ne usmerja z zapisovalnim zaporedjem takih dvojnic.

³ Slovarski prikaz takih primerov v SP 2001 predstavlja opazen odstop od rešitev v prvi izdaji SSKJ, saj se taki primeri v SP prednostno obravnavajo kot zloženke (*radiozveza* tudi *radio zveza*).

⁴ Primere smo zapisali z vmesnim oklepajem in s tem nakazali zloženskost oz. besednozveznost.

⁵ Zgledi tvorjenk: *bioenergetik, biogenetika, bioinženiring, biokatalizator, biokibernetika, biomedicina, biometeorolog, biometrija, bioreaktor, biotehnologija, bioterapevt, bioterapija, biotin, tehnobirokrat, tehnokratizem, tehnokracija, tehnokratstvo, tehnolog, tehnologija, turbogenerator, turbokompresor, turboreaktor, tehnofil, turbofolk, turboekonomija, turbokapitalizem, biobibliografija, biocenoza, biodinamika, biofizika, biogen, biogeneza, biograf, biografija, biokemija, biokibernetik, biokoledar, bioluminiscenta, biomasa, biometeorologija, biosfera, biosinteza, bioskop, biotehnika, biotop, tehnobirokratka, biocid, biočip, biodiverziteteta, biodizel, bioetanol, bioetik, biofarmacevtika, biofilm, biofilter, bioindikator, bioinformatika, biomehanika, biometrika, biomonitoring, biopiratsvo, biopsiholog, biopsihologija, bioresonanca, biotehnolog, bioterorist, bioterorizem, tehnologinja, turbo()rotor.*

⁶ Tvorjenke brez pojavitev zapisa narazen v korpusih: *bioenergetik, biogenetika, bioinženiring, biokibernetika, biometeorolog, biometrija, bioreaktor, bioterapija, biotin, biomehanika, tehnobirokrat, tehnokrat, tehnokratizem, tehnokracija, tehnokratstvo, tehnolog, turboreaktor, tehnofil, turboekonomija, biocenoza, biofizika, biogen, biogeneza, biograf, biokemija, biokibernetik, bioluminiscenta, biometerologija, biosfera, bioskop, tehnobirokratka, biocid, biodiverziteteta, biofarmacevtika, biofilm, bioindikator, biometrika, biomonitoring, biopiratsvo, biopsiholog, biopsihologija, biotehnolog, bioterorist, bioterorizem, tehnologinja.*

⁷ Tvorjenke z domačo sestavino v drugem delu, ki se pišejo skupaj: *biohrana, biovrtnar, bioplin, biovreme, biogorivo, biokmet, biokmetija, biokmetijstvo, biokmetovalec,*

biokmetovanje, biokruh, biomeso, bioprیدهlek, biovrtnarjenje, bioživilo, mobiračun, mobiuporabnik, bioenergija, bioraznolikost, bioritem, bioenergetičarka, bioorožje, biopolitika, biopridelovalec, biorazgradnja, biostatistika, biotrgovina, bioznanost, mobipaket, tehnokultura.

⁸ Tvorjenke z domačo sestavino v drugem delu, ki se pišejo narazen: *tehno glasba, turbo črpalka, bio pridelava, bio vrt, mobi kartica, tehno zabava, turbo glasba, turbo pevka, turbo pospešek, tehno producent, tehno ritem, turbo scena, turbo vode.*

⁹ Primeri tvorjenk iz našega gradiva za tip (a): *biohrana, biovrtnar, biokmet, bio kmetija, biokmetijstvo, biokmetovalec, biokmetovanje, biokruh, biomeso, bio pridelek, bio vrt, biovrtnarjenje, bioživilo.*

¹⁰ Primeri naših tvorjek za tip (b): *biokibernetika, biovreme, biobibliografija, biocenoza, biofizika, biogen, biogeneza, biograf, biografija, biokemija, biokibernetika, biometeorologija, biosinteza, biotehnika, biotop, biocid, biometrika, biopolitika, bioresonanca, biostatistika, biotehnolog.*

¹¹ Primeri naših tvorjek za tip (c): *biogenetika, bioinženiring, biokatalizator, biomedicina, biometeorolog, biometrija, bioreaktor, biotehnologija, bioterapevt, bioterapija, biogorivo, bio pridelava, bioprیدهlek, biodinamika, bioenergija, biomasa, bioraznolikost, bioritem, biosfera, biočip, biodiverziteteta, biodizel, bioenergetičarka, bioetanol, bioetik, biofarmaceutika, biofilm, bio filter, bioindikator, bioinformatika, biomonitoring, bioorožje, biopirastvo, biopridelovalec, biopsiholog, biopsihologija, biorazgradnja, bioterorist, bioterorizem, biotrgovina, bioznanost.*

¹² Primeri naših tvorjek, v katerih *bio* nastopa v vlogi povedkovega določila, npr. Hrana je *bio*: *bio hrana, bio kmetija, bio kmetijstvo, bio kmetovanje, bio kruh, bio meso, bio pridelek, bio vrt, bio vrtnarjenje, bio živilo.*

Nokolina Brkić, diplomirana slovenistka (UN) in diplomantka medjezikovnih študij – angleščina (UN), študentka študijskega programa 2. stopnje Slovenski jezik in književnost, nikolina.brkic@student.um.si

Lora Nadelsberger, diplomantka medjezikovnih študij – angleščina (UN) in diplomirana slovenistka (UN), študentka dvopredmetnega študijskega programa 2. stopnje Slovenski jezik in književnost in Poučevanje angleščine, lora.nadelsberger@student.um.si

Dr. Irena Stramljič Breznik, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru, irena.stramljic@um.si

